

Hugo Bouter

De eeuwige straf

Enkele Schriftgegevens over de aard van de eeuwige pijn

‘En hij riep en zei: Vader Abraham, ontferm u over mij en zend Lazarus, dat hij het uiterste van zijn vinger in het water doopt en mijn tong verkoelt; want ik lijd smarten in deze vlam’.

Lukas 16:24

Drie Bijbelse beelden

Christenen die de Bijbel serieus nemen, handhaven het altoosdurende karakter van de eeuwige straf. De hellestraf is, hoe verschrikkelijk dat ook is, *eindeloos*. Tevens spreekt de Bijbel duidelijk over de *inhoud* van de eeuwige straf. Voorstanders van het universalisme, oftewel de leer van de alverzoening, doen zowel afbreuk aan de duur als aan de inhoud van de eeuwige pijn. Zij stellen bijvoorbeeld: ‘De Schrift leert geen letterlijke eeuwige straf, maar spreekt over een hel slechts in figuurlijke taal; zij gebruikt immers uitdrukkingen als vuur, worm en duisternis, die slechts beelden zijn en niet letterlijk opgevat mogen worden (want waar vuur is, kan niet tegelijkertijd duisternis zijn)’.

Wij hebben in de Schrift dus in ieder geval drie verschillende voorstellingen van de eeuwige straf:

1. het beeld van het onuitblusbare vuur,
2. het beeld van de worm die niet sterft, en
3. het beeld van de buitenste duisternis.¹

Laten wij het karakter van deze drie voorstellingen nu nader bezien:

1. Het eeuwige vuur

Hiervoor worden verschillende benamingen gebruikt: de vuuroven (Matt. 13:42,50; vgl. Openb. 9:2), het eeuwige vuur (Matt. 18:8), het onuitblusbare vuur, de hel (Mark. 9:43). Het eeuwige vuur van de hel (*gehenna*), oftewel de poel van vuur, is bereid voor de duivel en zijn engelen (Matt. 25:41; vgl. Openb. 20:10). Dat niet slechts engelen maar ook *mensen* hierin zullen worden geworpen en tot in eeuwigheid in het gezelschap van de gevallen engelen en hun vorst zullen verkeren in het onuitblusbare vuur, is te wijten aan het feit dat zij zich tijdens hun leven hier op aarde niet hebben afgewend van de vorst en de god van deze wereld, die hun gedachten heeft verblind (2 Kor. 4:4).

Dit eerste beeld beschrijft dus de pijniging van de goddelozen door het altoosdurende gerichtsvuur. Het vuur is immers een symbool van de toorn van God, die 'een verterend vuur' en 'een eeuwige gloed' wordt genoemd (Deut. 4:24; 9:3; Jes. 33:14; Hebr. 12:29). Het is overigens de vraag of wij hierbij rechtstreeks moeten denken aan Gods 'brandende toorn' zelf. Het zal eerder gaan om een indirecte uiting daarvan, waardoor de goddelozen tot in eeuwigheid getroffen worden. Kunnen wij ons trouwens wel enige voorstelling maken van de poel van vuur? Deze wordt ook wel de 'poel van vuur en zwavel' genoemd – wat misschien een

¹ Andere voorstellingen zijn die van een *gevangenis*, en van een *afgrond*. Voor *afgrond* worden twee woorden gebruikt (1 Petr. 3:19-20; 2 Petr. 2:4 – *tartarus*; Jud.:6; Openb. 20:1,3 – *abyssus*; vgl. vers 7). Deze benamingen hebben echter hoofdzakelijk betrekking op de straf in een *tussentoestand*, resp. die van gestorven ongelovigen, van engelen die gezondigd hebben en bewaard worden tot het oordeel van de grote dag, en van de satan zelf tijdens het Vrederijk. De *afgrond* (*abyssus*) of 'bodemloze put' (KJV) beschrijft de onderwereld, de 'lagere delen van de aarde' (Ef. 4:9), de diepten van de *sjeool*. In Romeinen 10:6-7 wordt de *afgrond* in contrast gezien met de hemel als de huidige verblijfplaats van de verhoogde Christus.

aanwijzing is dat het beeld mede ontleend is aan het oordeel over Sodom en Gomorra, toen God zwavel en vuur uit de hemel liet regenen (Gen. 19:24vv.; vgl. ook de 'smeltoven' van vs. 28).

Terecht kan gesteld worden dat de Schrift weliswaar figuurlijke taal gebruikt om de hemelse en helse werkelijkheid te beschrijven, maar dat dit niets afdoet van het feit dat het wel degelijk gaat om reële, letterlijk bestaande plaatsen en zaken. De beelden zijn ontleend aan onze aardse werkelijkheid, om een *andere* bovenaardse werkelijkheid voor ons enigszins begrijpelijk te maken. Zo is de gehenna, de hel, een benaming die in de eerste plaats is ontleend aan het dal van de zonen van Hinnom bij Jeruzalem, waar kinderen werden verbrand voor de Moloch en waar na de hervormingen onder koning Josia allerlei vuilnis werd gestort en verbrand (2 Kon. 23:10; 2 Kron. 28:3; 33:6; Jer. 32:35).

2. De plaats waar de worm niet sterft

De hel is ook de plaats waar de worm niet sterft. Uit vergelijking met passages zoals Jesaja 66:24 en Handelingen 12:23 blijkt dat hier bedoeld wordt op het verteringsproces van lijken in het graf. Bij koning Herodes begon dit proces – als een oordeel van God over Herodes' hoogmoed – reeds bij zijn leven. Door wormen gegeten stierf hij. Terwijl aan het verteringsproces in het graf normaliter een einde komt, is dit *niet* het geval in de tweede dood. In de hel sterft hun worm (enkelvoud!) *niet* en wordt het vuur *niet* uitgeblust (Mark. 9:48).

Veelal wordt hieraan een geestelijke betekenis toegekend. Men denkt dan bijvoorbeeld aan de nimmer eindigende wroeging van de verlorenen. Het knagen van de worm zou dan zien op het verteerd worden door gewetenswroeging en/of angst in de pijnen die men lijdt. Het feit dat de uitdrukking 'hun worm' in het enkelvoud staat, maakt het inderdaad gemakkelijk om de *worm* hier te vereenzelvigen met het individuele *geweten*. Hoewel dit een zeer aannemelijke verklaring is, kan men als bezwaar ertegen aanvoeren dat het 'verteren' van het *lichaam* dan buiten beschouwing lijkt te blijven. Wanneer wij bedenken dat de verlorenen na afloop van de Christusregering worden levend gemaakt en veroordeeld, en met ziel, geest én lichaam in de tweede dood worden geworpen (Openb. 20:5,11-15), dan suggereert dit dat ook het *lichaam* in die plaats is onderworpen aan een verderf dat geen einde kent, aan een 'verteringsproces' dat nooit zal ophouden.

De verlorenen worden immers zelf aangeduid als 'doden', en zij bevinden zich op het terrein dat 'de tweede dood' wordt genoemd. *Alles* op die plaats wordt

gekenmerkt door de dood: het is de sfeer van de dood, waar de dood macht heeft over de doden. Deze tweede en definitieve dood is volgens Openbaring 20 'de poel van vuur'. Het terrein van de dood, waar de worm niet sterft, is dus een plaats van pijniging – óók in lichamelijke zin. Deze gedachte wordt bevestigd door het woord van de Heer: 'En wees niet bang voor hen die het lichaam doden maar de ziel niet kunnen doden, maar wees veeleer bang voor *Hem Die zowel ziel als lichaam kan verderven in de hel*' (Matt. 10:28).

3. De buitenste duisternis

Het derde beeld is dat van de uiterste en buitenste duisternis, waar het gewezen is en het tandengeknars (Matt. 8:12; 22:13; 25:30; 2 Petr. 2:17; Jud.:13). Dit beeld is ook ontleend aan de aardse werkelijkheid: binnen in de feestzaal is er vreugde en licht, maar *buiten* is het nacht en heeft men geen deel aan de vreugde van hen die binnen zijn. Dit beeld tekent het grote contrast met de sfeer van licht en blijdschap in het huis van de Heer, in Zijn Koninkrijk, in de feestzaal waar het bruiloftsmaal wordt gevierd en waar men de gemeenschap geniet met *God Die licht is en in Wie in het geheel geen duisternis is* (1 Joh. 1:5).

De ongelovigen zijn verwijderd uit deze sfeer van licht en liefde. Zoals de dwaze meisjes staan zij in het donker voor een gesloten deur (Matt. 25:10vv.). Zoals Judas zijn zij weggegaan in de *nacht* (Joh. 13:30). Zij zijn voor eeuwig van God gescheiden, en ver van Zijn vriendelijk aangezicht verkeren zij in het duister. In deze plaats van de buitenste duisternis is geen lichtstraal te bekennen, er is geen hoop of uitzicht meer. De duisternis is ondoordringbaar en het is een plaats van gewezen, van eeuwige droefheid. Maar ook van tandengeknars – wat op wroeging kan zien, maar eveneens op boosheid, op eeuwige rebellie tegen God. Het gewezen en het tandengeknars is echter niet alleen kenmerkend voor de buitenste duisternis, maar ook voor de vuuroven (Matt. 13:42,50). Dit wijst er duidelijk op dat het bij *beide* beelden – zowel van het *vuur* als van de *duisternis* – om dezelfde verschrikkelijke werkelijkheid gaat. Het is aangrijpend, maar toch ook heilzaam om over deze dingen na te denken. Want wij realiseren ons dan enigszins 'hoezeer de Heer te vrezen is' (2 Kor. 5:11), en dit besef brengt ons ertoe de mensen te overreden.

Bij dit derde beeld van de eeuwige straf, dat van de buitenste duisternis, rijst zoals gezegd de vraag hoe dit valt te combineren met het eerste beeld, namelijk dat van onuitblusbaar vuur. Immers, vuur verspreidt licht en waar vuur brandt, kan geen stikdonkere duisternis heersen. Wij mogen echter uit de ons omringende fysieke werkelijkheid geen conclusies trekken voor bovenaardse realiteiten, die ons

denkvermogen te boven gaan. Anderzijds moeten wij de begrippen die door deze beelden worden aangeduid, wel serieus nemen en bijvoorbeeld de duisternis niet gaan beperken tot 'morele duisternis' of iets dergelijks. Kennelijk gebruikt de Schrift tegengestelde beelden om ons *vanuit verschillende oogpunten* een indruk te geven van de ernst van de eeuwige straf.

Lessen uit Lukas 16

Hierbij valt ook te denken aan de geschiedenis van de rijke man en de arme Lazarus in Lukas 16. Wanneer de rijke man in pijnen verkeert in de hades, zegt hij: '(...) ik lijd smart in deze vlam' (vs. 24). Hij bevond zich dus wél in het vuur, maar wij lezen hier niets over de duisternis of de buitenste duisternis. De kwellingen die hij onderging deden kennelijk geen afbreuk aan zijn gezichtsvermogen: hij sloeg zijn ogen op en zag Abraham uit de verte, en Lazarus in zijn schoot (vs. 23). Het werd hem dus vergund een blik te slaan in de plaats waar de gezaligden zich bevonden: Abrahams schoot, d.i. de plaats waar 'de vader van de gelovigen' zich bevond, en ook plaats was voor zijn 'kinderen'.

Tussen haakjes: dit weerlegt tevens de theorie dat het in deze geschiedenis louter om het verschil tussen rijken en armen zou gaan. Het gaat wel degelijk ook om het verschil tussen gelovigen en niet-gelovigen, en om de consequenties die dat met zich meebrengt. Iemand die zoals Lazarus echt een 'kind', een navolger van de gelovige Abraham is, beërft de hemelse zegen die hem *op grond van geloof* geschonken wordt (vgl. Rom. 4). Na het sterven van Christus wordt de plaats waar de gestorven gelovigen zich bevinden, niet meer Abrahams schoot maar *het paradijs* genoemd (Luk. 23:43). De aandacht verschuift van Abraham naar Christus Zelf: '(...) vandaag zult u *met Mij* in het paradijs zijn'. Want Hij is daar begrijpelijkerwijs het Middelpunt van allen die Hem toebehoren, allen die Hij heeft gekocht met de prijs van Zijn kostbaar bloed.

De rijke man was voor altijd van God gescheiden; toch kon hij nog zien. Wat was de aard van dit 'zien'? Zag hij slechts vanuit de hem omringende duisternis de glans van de hemelse werkelijkheid? Zijn situatie zou te maken kunnen hebben met het onderscheid tussen de tussentoestand (d.i. de toestand van de gestorvenen tussen *dood en opstanding*), en de eeuwige toestand. En ook met het verschil tussen de hades (het dodenrijk), en de gehenna (de hel). De gehenna, de definitieve plaats van pijn, is ongetwijfeld de plek van de buitenste duisternis. Elke communicatie met de hemelse werkelijkheid, die een heerlijke werkelijkheid vol licht en leven is, zal vanuit de buitenste duisternis onmogelijk geworden zijn.

Een ander antwoord op onze vraag is dat het de rijke man *bij wijze van uitzondering* werd vergund een blik te slaan in 'Abrahams schoot'. Lukas 16 zegt niets over de 'duisternis' die er heerste in de plaats van pijn, maar dat betekent nog niet dat die er inderdaad niet was. Het lijkt onwaarschijnlijk dat het een *normaal* voorrecht van gestorvenen zou zijn te communiceren met de hemelse werkelijkheid. Immers, wat zou het doel hiervan kunnen zijn? Zou deze communicatie in de hades nog zijn toegestaan om de verlorenen te confronteren met de ernst van hun lot, tegen de achtergrond van het hemelse geluk? Wij kunnen hierover niets met zekerheid zeggen, hoewel wij bij het licht van de Schrift wel hierover mogen nadenken en Schrift met Schrift met elkaar kunnen vergelijken. Wij moeten echter voorzichtig zijn met het trekken van menselijke conclusies alleen op grond van Lukas 16.

Van groot belang is in elk geval *het waarschuwend karakter* van deze geschiedenis voor óns, de levenden die zich nog op aarde bevinden en van wie het lot nog niet beslist is. De toestand na het sterven wordt hier zo voor ons beschreven, dat wij deze dingen op tijd ter harte zouden nemen en ons zouden laten gezeggen door de roepstem van God, zoals die tot ons komt in Zijn Woord. Voor de familie van de rijke man was dit 'Mozes en de profeten', de geschriften van het Oude Testament. Wij hebben nu het *voltooide* Woord, het Oude én het Nieuwe Testament, in handen.

In de plaatsen in Mattheüs waar sprake is zowel van de buitenste duisternis als van de vuuroven (hst. 13 en 25), wordt het zó voorgesteld dat de verworpenen daarin worden geworpen direct na de *oprichting* van het Koninkrijk – terwijl wij uit Openbaring 20 opmaken dat zij pas na de *voltooiing* van het rijk en na het definitieve oordeel voor de Grote Witte Troon in de poel van vuur worden geworpen. Hier wordt dus geen onderscheid gemaakt tussen de tussentoestand en de eeuwige toestand, in die zin dat de ernst en het karakter van de pijnen in beide situaties aan elkaar gelijkgesteld worden – evenals ook het hemelse geluk in de tussentoestand naar zijn aard niet zal verschillen van dat in de eeuwige toestand; direct na het ontslapen is de christen immers met Christus, en dat bepaalt zijn geluk (Fil. 1:23).

Wat een genade is het te weten dat ware christenen reeds nu in *geestelijke* zin zijn overgebracht uit de sfeer van dood en duisternis in het Koninkrijk van de Zoon van Gods liefde, waar zij leven en wandelen in het licht dat hen voor eeuwig zal bestralen. Bij de komst van Christus zullen zij het volle heil genieten; dan zal namelijk ook ons lichaam aan de macht van de dood worden ontruk. Tegelijkertijd blijft het echter een ernstige zaak, met name voor hen die nog niet geloven, die nog geen gehoor hebben gegeven aan Gods roepstem, om serieus na te denken over

de realiteit van hemel en hel, over de werkelijkheid van de eeuwige straf. Zoals een gedicht het zegt:

'Waar zult u zijn in de eeuwigheid?

– ernstige vraag in deze tijd'.

